

e-ISSN 3041-248X

Philosophy and Governance

<https://www.eu-scientists.com/index.php/fag>

Ontology of History in the Conditions of War: Transformation of the Historical Consciousness of Ukrainian Society

Liliia Tishko ¹ *

¹ Dnipro State Agrarian and Economic University (Ukraine). Associate Professor at the Department of Philosophy, Sociology and History, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor.

* **Corresponding Author**, e-mail: tishko.l.v@dsau.dp.ua

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

DOI:

[10.70651/3041-248X/2026.3.14](https://doi.org/10.70651/3041-248X/2026.3.14)

Received:

7 February 2026

Accepted:

12 March 2026

Published online:

18 March 2026

Copyright © 2026
by author

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution—NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

The article provides a comprehensive philosophical analysis of the ontology of history under the conditions of modern war and examines the peculiarities of the transformation of the historical consciousness of Ukrainian society in the context of the development of the information society and the digitalization of the communication space. It is determined that under conditions of military confrontation, history ceases to be perceived solely as a set of past events and acquires the features of a dynamic space of collective experience, social reflection, and informational interpretation of historical reality. Contemporary philosophical approaches to understanding the ontology of history, historical memory, collective experience, and historical consciousness are analyzed. It is established that most modern scientific concepts associate historical consciousness with the processes of collective remembering, interpretation of historical experience, formation of national identity, and social self-awareness. It is substantiated that war acts as a powerful existential factor in the transformation of the historical being of society, significantly influencing the reinterpretation of the historical past, the formation of new models of collective memory and changes in the ways historical reality is perceived. The influence of the information space, digital media, information warfare, and network communications on the processes of forming historical consciousness in the conditions of modern war is investigated. It is determined that the digitalization of historical memory, the mediatization of wartime experience, the spread of strategic narratives, and the algorithmization of information flows create new models of historical interpretation and social experience of history. The article proposes a model of the informational-ontological transformation of the historical consciousness of society, according to which modern historical consciousness is formed through the interaction of wartime existential experience, historical memory, information space, digital media, and collective identity. It is proven that under the conditions of the development of the information society, the ontology of history acquires a pronounced informational and communicative character, while historical consciousness transforms into a complex system of collective comprehension of historical being, within which the past, present, and future remain in constant interaction through the mechanisms of digital communication and informational representation of historical experience.

KEYWORDS

ontology of history, historical consciousness, historical memory, collective memory, historical being, information space, information warfare, digitalization of memory, mediatization of war, historical interpretation, collective identity, information society, digital media, wartime existential experience, transformation of social consciousness, philosophy of history, network communications, Ukrainian society.

e-ISSN 3041-248X

Філософія та управління

<https://www.eu-scientists.com/index.php/fag>

Онтологія історії в умовах війни: трансформація історичної свідомості українського суспільства

Лілія В. Тішко ¹*

¹ Дніпровський державний аграрно-економічний університет (Україна). Доцент кафедри філософії, соціології та історії, кандидат історичних наук, доцент.

* Автор-кореспондент, e-mail: tishko.l.v@dsau.dp.ua

СТАТТЯ	АНОТАЦІЯ
Дослідницька DOI: 10.70651/3041-248X/2026.3.14 Отримана: 07.02.2026 р. Прийнята: 12.03.2026 р. Опублікована: 18.03.2026 р. Авторське право © 2026 автора Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).	У статті здійснено комплексне філософське осмислення онтології історії в умовах сучасної війни та досліджено особливості трансформації історичної свідомості українського суспільства в контексті розвитку інформаційного суспільства й цифровізації комунікаційного простору. Визначено, що в умовах воєнного протистояння історія перестає сприйматися виключно як сукупність подій минулого та набуває ознак динамічного простору колективного переживання, суспільного осмислення й інформаційної інтерпретації історичної реальності. Проаналізовано сучасні філософські підходи до розуміння онтології історії, історичної пам'яті, колективного досвіду та історичної свідомості. Встановлено, що більшість сучасних наукових концепцій пов'язує історичну свідомість із процесами колективного пам'ятання, інтерпретації історичного досвіду, формування національної ідентичності та суспільного самоусвідомлення. Обґрунтовано, що війна виступає потужним екзистенційним чинником трансформації історичного буття суспільства, який суттєво впливає на переосмислення історичного минулого, формування нових моделей колективної пам'яті та зміну способів сприйняття історичної реальності. Досліджено вплив інформаційного простору, цифрових медіа, інформаційної війни та мережових комунікацій на процеси формування історичної свідомості в умовах сучасної війни. Визначено, що цифровізація історичної пам'яті, медіатизація воєнного досвіду, поширення стратегічних наративів та алгоритмізація інформаційних потоків формують нові моделі історичної інтерпретації та суспільного переживання історії. У статті запропоновано модель інформаційно-онтологічної трансформації історичної свідомості суспільства, відповідно до якої сучасна історична свідомість формується через взаємодію воєнно-екзистенційного досвіду, історичної пам'яті, інформаційного простору, цифрових медіа та колективної ідентичності. Доведено, що в умовах розвитку інформаційного суспільства онтологія історії набуває виразного інформаційно-комунікаційного характеру, а історична свідомість трансформується у складну систему колективного осмислення історичного буття, у межах якої минуле, сучасне та майбутнє перебувають у постійній взаємодії через механізми цифрової комунікації та інформаційної репрезентації історичного досвіду.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

онтологія історії, історична свідомість, історична пам'ять, колективна пам'ять, історичне буття, інформаційний простір, інформаційна війна, цифровізація пам'яті, медіатизація війни, історична інтерпретація, колективна ідентичність, інформаційне суспільство, цифрові медіа, воєнно-екзистенційний досвід, трансформація суспільної свідомості, філософія історії, мережові комунікації, українське суспільство.

1. Introduction

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується глибокими соціальними, політичними та світоглядними трансформаціями, зумовленими повномасштабною війною, переосмисленням національної ідентичності та зміною ціннісних орієнтирів суспільної свідомості. В умовах воєнного конфлікту особливого значення набувають питання осмислення історичного буття, ролі історичної пам'яті, колективного досвіду та механізмів формування історичної свідомості суспільства. Відтак, проблема онтології історії набуває не лише теоретико-філософського, а й важливого соціокультурного та світоглядного значення, оскільки саме через історичне осмислення суспільство формує уявлення про власне минуле, сучасне та майбутнє.

В умовах війни історія перестає бути виключно сферою академічного пізнання та дедалі більше перетворюється на простір формування національної стійкості, колективної пам'яті та суспільної самоідентифікації. Воєнні події актуалізують процеси переоцінки історичних наративів, трансформації суспільних уявлень про історичну справедливість, героїзм, національну єдність і роль держави в історичному процесі. Водночас сучасний інформаційний простір, гібридні інформаційно-психологічні впливи, поширення маніпулятивних історичних інтерпретацій та спроби використання історії як інструменту політичного впливу зумовлюють необхідність глибокого філософського аналізу трансформації історичної свідомості українського суспільства в умовах війни.

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю комплексного осмислення онтологічних засад історії в контексті сучасних воєнних трансформацій, а також дослідження механізмів формування історичної свідомості в умовах суспільної нестабільності та екзистенційних викликів. Попри значну кількість наукових праць, присвячених проблемам історичної пам'яті, національної ідентичності та філософії історії, недостатньо дослідженими залишаються питання онтологічного переосмислення історичного досвіду в умовах війни, впливу воєнної реальності на колективне сприйняття історичного часу, а також трансформації історичної свідомості під впливом сучасних суспільно-політичних процесів.

Отже, дослідження онтології історії в умовах війни є важливим напрямом сучасних філософських досліджень, спрямованих на осмислення природи історичного буття, ролі історичної пам'яті та особливостей трансформації історичної свідомості українського суспільства в умовах глибоких цивілізаційних та світоглядних змін.

2. Literature Review

Проблематика онтології історії, історичної пам'яті та трансформації історичної свідомості в умовах сучасних суспільних криз і воєнних конфліктів є предметом активного наукового дослідження як у вітчизняній, так і в зарубіжній філософській, історичній та міждисциплінарній науці. Особливу увагу сучасні дослідники приділяють питанням взаємозв'язку історичного буття, колективної пам'яті, інформаційного простору та процесів формування суспільного самоусвідомлення в умовах трансформації сучасного інформаційного суспільства.

Сучасні дослідження трансформації історичної свідомості значною мірою пов'язані з аналізом зміни ціннісних орієнтирів, колективного досвіду та механізмів суспільного осмислення історичної реальності. Так, Y. Dobrolyubska та O. Paradiuk [3] досліджують трансформацію історичної свідомості у сучасному суспільстві та пов'язують зміни історичного мислення з переорієнтацією світоглядних і ціннісних засад сучасної людини. У свою чергу, А. Семененко, В. Кулик та І. Цихуляк [16] аналізують вплив історичних травм на процеси переосмислення минулого та формування нових моделей колективної ідентичності, наголошуючи на екзистенційному характері історичного переживання в умовах суспільних криз і воєн.

Окрему групу сучасних досліджень становлять праці, присвячені трансформації історичної пам'яті та історичної свідомості в умовах війни й суспільних потрясінь. Н. Кузьмінець, О. Стадник та Т. Букіна [7] досліджують вплив історичної пам'яті на сучасні суспільно-політичні процеси в Україні, а С. Фролов, О. Вознюк та В. Каюн [5] розглядають особливості трансформації національної історичної пам'яті в умовах гібридної війни. Проблематику пам'яттєвих студій та історичної пам'яті про війни і воєнні конфлікти досліджує також А. Магалецький [9], який

акцентує на ролі історичної пам'яті у процесах суспільного осмислення воєнного досвіду О. В. Дручек [4] аналізує особливості функціонування історичної пам'яті у сучасному українському суспільстві та її значення для формування суспільної ідентичності.

Значний науковий інтерес у сучасних дослідженнях приділяється впливу інформаційного простору та цифрових медіа на процеси формування історичної свідомості. М. Makhortykh, V. Vziatyshcheva та М. Sydorova [11] аналізують проблеми цифрової репрезентації історичної пам'яті та ризики викривлення історичного досвіду в умовах використання генеративного штучного інтелекту. У свою чергу, М. Makhortykh, А. Kulichkina та К. Maikovska [10] досліджують трансформацію воєнного дискурсу в цифровому середовищі та роль мережевих комунікацій у формуванні суспільних наративів війни. О. В. Карчевська та О. В. Новакова [6] розглядають цифрові медіа як складову політичної комунікації гібридної війни та аналізують їх вплив на процеси формування історичної пам'яті й колективної ідентичності. Г. Петришин [13] досліджує еволюцію інформаційної війни Росії проти України, акцентуючи на трансформації інформаційних наративів та механізмів інформаційного впливу.

Важливе місце у сучасних зарубіжних дослідженнях займають праці, присвячені взаємозв'язку історичної пам'яті, інформаційного простору та політики ідентичності. А. Sierp [17] аналізує політику пам'яті як механізм формування історичних інтерпретацій, національної ідентичності та суспільних конфліктів. Р. Silveira, С. Pessôa та S. Petrella [18] досліджують роль медіанаративів у конструюванні смислів війни та вплив цифрових комунікацій на суспільне переживання воєнного досвіду. V. Porova та T. Polek [14] аналізують сучасні практики цифрової меморіалізації війни та трансформацію колективної пам'яті в умовах розвитку інформаційного суспільства. У свою чергу, М. Brcic [2] досліджує вплив цифрових технологій та систем штучного інтелекту на формування колективної пам'яті, інформаційного суверенітету та сучасних механізмів історичної інтерпретації.

Попри значну кількість сучасних наукових праць, присвячених окремим аспектам історичної пам'яті, історичної свідомості, інформаційного простору та цифрової трансформації суспільства, у сучасній науці все ще недостатньо комплексних досліджень, які б системно поєднували філософське осмислення онтології історії, воєнно-екзистенційного досвіду, цифровізації історичної пам'яті та трансформації історичної свідомості українського суспільства в умовах сучасної війни. Саме тому наявні наукові підходи були узагальнені, систематизовані та покладені в основу даного дослідження.

3. Problem Statement

Метою статті є філософське осмислення онтології історії в умовах війни, а також визначення особливостей трансформації історичної свідомості українського суспільства під впливом сучасних воєнних, соціокультурних та світоглядних процесів.

4. Methods and Materials

Методологічну основу дослідження становить система загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, застосування яких зумовлено комплексним характером філософського дослідження онтології історії, історичної свідомості та трансформації історичного буття суспільства в умовах сучасної війни. Зокрема, методи аналізу та синтезу використано для узагальнення сучасних філософських підходів до розуміння онтології історії, історичної пам'яті, колективного досвіду та історичної свідомості, а також для визначення особливостей їх трансформації в умовах інформаційного суспільства та воєнного протистояння. Метод узагальнення застосовано під час систематизації сучасних наукових підходів до проблематики історичної пам'яті, цифровізації інформаційного простору та медіатизації воєнного досвіду.

Системний підхід використано з метою розгляду історичної свідомості як складної багаторівневої системи, що функціонує у взаємозв'язку з історичною пам'яттю, інформаційним простором, цифровими медіа та процесами формування колективної ідентичності. Структурно-функціональний метод дозволив виокремити основні елементи інформаційно-онтологічної трансформації історичної свідомості суспільства, визначити їх функціональне призначення та взаємозв'язок у структурі сучасного історичного буття. Герменевтичний метод застосовано для

інтерпретації сучасних філософських концепцій історії, пам'яті та суспільного самоусвідомлення, а також для аналізу символічних і смислових аспектів історичної інтерпретації в умовах війни.

Порівняльний метод використано для зіставлення сучасних українських і зарубіжних наукових підходів до дослідження історичної пам'яті, інформаційної війни, цифрової репрезентації історичного досвіду та трансформації історичної свідомості в умовах розвитку інформаційного суспільства. Метод концептуального моделювання застосовано під час формування авторської моделі інформаційно-онтологічної трансформації історичної свідомості суспільства, що ґрунтується на взаємодії воєнно-екзистенційного досвіду, історичної пам'яті, цифрових медіа, інформаційного простору та колективної ідентичності.

Матеріалами дослідження стали сучасні наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у сфері філософії історії, соціальної філософії, інформаційного суспільства та цифрової гуманітаристики, а також сучасні міждисциплінарні дослідження, присвячені проблемам історичної пам'яті, інформаційної війни, цифровізації історичного досвіду та трансформації історичної свідомості в умовах сучасних воєнних конфліктів.

5. Results and Discussion

Теоретико-філософське осмислення онтології історії посідає важливе місце у структурі сучасного гуманітарного знання, оскільки пов'язане не лише з інтерпретацією історичного процесу, а й із розумінням способів буття людини та суспільства в історичному часі. У сучасній філософії історії онтологія історії розглядається як напрям філософського аналізу, спрямований на дослідження природи історичної реальності, сутності історичного буття, закономірностей історичного процесу та механізмів формування історичної свідомості. Особливого значення зазначена проблематика набуває в умовах суспільних криз і воєнних трансформацій, коли історія перестає бути виключно сферою ретроспективного пізнання та перетворюється на простір екзистенційного переживання колективного досвіду.

У сучасній західній філософській традиції вагоме значення для осмислення онтології історії має праця Д. Літла «Philosophy of History». У межах даного дослідження історія розглядається не лише як послідовність подій минулого, а й як складний феномен людського осмислення історичного часу, соціальної реальності та колективного досвіду. Д. Літл акцентує на тому, що історична реальність формується через взаємодію історичних фактів, інтерпретацій, культурних смислів і суспільної свідомості, а тому історія не може існувати поза межами людського сприйняття та соціокультурного контексту. У зазначеному підході історичне буття постає багатовимірною системою, у межах якої поєднуються об'єктивні історичні процеси та суб'єктивні механізми їх інтерпретації, що особливо актуалізує проблему історичної пам'яті, колективного досвіду та історичної свідомості в умовах сучасних суспільних трансформацій [8].

Вагомий внесок у розвиток філософського осмислення історичної пам'яті здійснив П. Рікер, який розглядав історію та пам'ять як взаємопов'язані форми репрезентації минулого. У працях дослідника історична пам'ять постає не як механічне відтворення подій, а як складний герменевтичний процес інтерпретації історичного досвіду. Аналізуючи співвідношення історії та колективної пам'яті, П. Рікер наголошував на кризі довіри до історичного знання, зумовленій неможливістю повного відтворення минулого та постійною присутністю суб'єктивного виміру історичної інтерпретації [15]. Подібні ідеї відображені й у дослідженні Л. Нагорної, яка зазначає, що механізми пам'ятання є не лише формою реконструкції минулого, а й механізмом репрезентації інтересів окремих соціальних груп та інструментом формування суспільних смислів [12].

Суттєвий вплив на формування сучасних концепцій історичної пам'яті справили праці М. Гальббакса, який одним із перших обґрунтував соціальну природу пам'яті та запровадив поняття «колективної пам'яті». На думку дослідника, пам'ять не існує ізольовано в межах індивідуальної свідомості, а формується в соціальному середовищі через систему колективних уявлень, символів і культурних практик. Саме тому історична пам'ять виступає важливим чинником соціальної ідентифікації та самоусвідомлення суспільства. Подібною позицією дотримується і Л. Зашкільняк, який визначає історичну пам'ять як здатність суспільства зберігати індивідуальний і колективний досвід міжлюдських взаємин та формувати на його основі уявлення про історію і власне місце в ній. Дослідник наголошує, що історична пам'ять є

результатом взаємодії особистості й соціального середовища та виступає своєрідною формою культурної ідентифікації [20].

Проблема історичного часу як складової історичного буття знайшла відображення у працях М. Гайдеггера та Р. Козеллека. У межах онтологічного підходу історичний час постає не лише як хронологічна послідовність подій, а й як форма переживання історичності людського буття та спосіб осмислення людиною власної включеності в історичну реальність. Саме через категорію часу суспільство формує уявлення про минуле, сучасне та майбутнє, а також визначає власні історичні орієнтири. В умовах війни історичний час набуває особливого екзистенційного значення, оскільки суспільство починає сприймати сучасні події як переломний історичний момент, що визначає подальший розвиток нації та держави [12].

Важливе місце у дослідженні взаємозв'язку історичної пам'яті, колективного досвіду та історичної свідомості займають концепції П. Нора та Я. Ассмана. П. Нора розглядав пам'ять як динамічний соціальний феномен, який постійно трансформується під впливом суспільних змін та символічних практик. Особливого значення у його концепції набувають «місця пам'яті» — символічні простори, через які суспільство зберігає та репрезентує власний історичний досвід. Л. Нагорна, аналізуючи підходи П. Нора та П. Рікера, підкреслює, що пам'ять і історія не є тотожними категоріями: пам'ять має емоційний і соціально пережитий характер, тоді як історія виступає формою раціональної реконструкції минулого [12].

Сучасні українські дослідження дедалі більше акцентують увагу на впливі історичних травм та воєнного досвіду на трансформацію історичної свідомості. Так, у праці «Філософські аспекти колективної пам'яті: історична травма та переосмислення минулого» зазначається, що історичні травми безпосередньо впливають на аксіологічні орієнтири та онтологічні засади суспільства, формуючи нові моделі колективної ідентичності та суспільного самоусвідомлення. Автори наголошують, що переосмислення минулого в умовах суспільних криз і воєн є не лише історичним або культурним процесом, а й глибоким філософсько-антропологічним явищем, пов'язаним із трансформацією колективної свідомості та системи суспільних цінностей [16].

Отже, аналіз сучасних філософських підходів дає підстави стверджувати, що онтологія історії постає формою осмислення історичного буття суспільства, у межах якої історія розглядається не лише як сукупність подій минулого, а як простір переживання колективного досвіду, пам'яті, історичної ідентичності та суспільної свідомості. Погоджуємося з підходами П. Рікера, М. Гальбакса та П. Нора щодо соціальної та інтерпретаційної природи історичної пам'яті, однак вважаємо за необхідне доповнити їх положення акцентом на воєнно-екзистенційному вимірі історичного буття. В умовах війни історична свідомість українського суспільства трансформується не лише через переосмислення минулого, а й через безпосереднє переживання історії як актуального екзистенційного досвіду, що формує нові моделі колективної пам'яті, національної ідентичності та суспільного бачення історичного майбутнього.

Узагальнення сучасних філософських підходів до осмислення історичної пам'яті, історичної свідомості та історичного буття дає змогу стверджувати, що війна виступає не лише політичним або соціальним явищем, а потужним чинником трансформації колективного способу переживання історії. В умовах воєнних потрясінь відбувається переоцінка історичного минулого, змінюються механізми формування національної ідентичності, посилюється значення колективної пам'яті та трансформуються ціннісно-світоглядні орієнтири суспільства. У результаті історичне буття набуває виразного екзистенційного та онтологічного характеру, оскільки історія починає сприйматися не як абстрактна ретроспекція минулого, а як безпосередньо пережитий досвід суспільного буття. З огляду на це, доцільним є узагальнення ключових напрямів трансформації історичної свідомості суспільства в умовах війни, що відображено у таблиці 1.

Наведені у таблиці трансформаційні процеси свідчать про те, що війна суттєво змінює не лише соціально-політичні механізми функціонування суспільства, а й глибинні способи осмислення історичної реальності. Умови воєнного протистояння сприяють актуалізації колективного історичного досвіду, посиленню ролі історичної пам'яті та переорієнтації суспільної свідомості на цінності національної єдності, солідарності та культурної самоідентифікації. Водночас історія починає сприйматися не як віддалений об'єкт наукової рефлексії, а як безпосередньо пережитий простір суспільного буття, у межах якого формуються нові моделі історичного самоусвідомлення та бачення історичного майбутнього.

Таблиця 1. Війна як чинник трансформації історичної свідомості суспільства

Онтологічний вимір трансформації	Сутність трансформаційних процесів	Форми прояву в умовах війни	Філософське значення трансформації
Трансформація історичної пам'яті	Переосмислення історичного минулого та зміна моделей колективного пам'ятання	Актуалізація пам'яті про національно-визвольну боротьбу, історичні травми, російсько-українську війну; деколонізація історичних наративів	Історична пам'ять постає формою збереження історичного буття суспільства та механізмом відтворення колективної ідентичності
Трансформація національної ідентичності	Посилення колективної самоідентифікації та ціннісної єдності суспільства	Консолідація навколо державності, мови, культури, національних символів і спільного історичного досвіду	Національна ідентичність набуває екзистенційного характеру як форма самозбереження суспільства в умовах історичної загрози
Трансформація історичної свідомості	Зміна способів осмислення минулого, сучасного та майбутнього	Усвідомлення війни як переломного історичного етапу; переоцінка історичних подій, постатей і суспільних цінностей	Історична свідомість перетворюється на форму переживання історії як безпосередньої реальності людського буття
Трансформація колективного досвіду	Формування спільного досвіду історичного переживання війни	Поширення практик суспільної солідарності, взаємодопомоги, меморіалізації та колективного вшанування	Колективний досвід виступає основою формування нових моделей суспільного самоусвідомлення та історичної єдності
Трансформація історичного часу	Зміна сприйняття історичного процесу та часових орієнтирів суспільства	Сприйняття сучасних подій як історичного рубежу, що визначає майбутнє держави та нації	Історичний час постає не лише хронологічною категорією, а формою переживання історичності людського буття
Трансформація аксіологічних орієнтирів	Переоцінка суспільних моральних та світоглядних цінностей	Посилення значення свободи, гідності, відповідальності, жертвовності та суспільної солідарності	Війна актуалізує екзистенційний вимір цінностей та сприяє формуванню нових морально-історичних орієнтирів
Трансформація символічного простору пам'яті	Формування нових символічних образів та меморіальних практик	Героїзація захисників України, створення нових місць пам'яті, переосмислення історичних символів	Символічний простір пам'яті стає способом репрезентації колективного історичного досвіду та суспільних смислів
Трансформація цифрового простору	Посилення впливу цифрових технологій на формування історичних уявлень	Поширення воєнних наративів у соціальних мережах, цифровізація пам'яті, інформаційні війни	Цифровий простір перетворюється на новий рівень конструювання історичної пам'яті та суспільної свідомості

Джерело: Авторське узагальнення на основі сучасних філософських, історичних та міждисциплінарних досліджень проблем історичної пам'яті, історичної свідомості та трансформації колективного досвіду в умовах війни [1, 3–5, 7, 9–11, 17, 19].

Особливого значення в умовах війни набуває взаємозв'язок між історичною пам'яттю, символічним простором та колективною ідентичністю. Формування нових меморіальних практик, переосмислення історичних наративів і посилення значення сучасного воєнного досвіду сприяють утвердженню нових соціокультурних смислів та ціннісних орієнтирів. У цьому контексті історична пам'ять трансформується у динамічний простір колективного переживання історії, у межах якого минуле, сучасне та майбутнє інтегруються в єдину систему суспільного самоусвідомлення та історичного буття.

В умовах війни інформаційний простір стає не лише середовищем поширення інформації, а й ареною боротьби за історичну інтерпретацію, суспільну пам'ять та національну ідентичність. Цифровізація історичного досвіду, медіатизація воєнних подій, поширення стратегічних наративів і трансформація механізмів колективного пам'ятання суттєво впливають на способи сприйняття історії та формування суспільної свідомості. За таких умов історія дедалі більше набуває характеру інформаційно опосередкованої реальності, у межах якої інтерпретація подій, символів і колективного досвіду стає важливим елементом сучасного історичного буття. З огляду на це, доцільним є узагальнення основних напрямів впливу інформаційного простору на трансформацію історичної інтерпретації в умовах сучасної війни, що відображено у таблиці 2.

Таблиця 2. Інформаційний простір та історична інтерпретація в умовах сучасної війни

Інформаційно-комунікаційний вимір	Характер трансформації історичної інтерпретації	Форми прояву в умовах війни	Філософсько-онтологічний зміст трансформації
Цифровізація історичної пам'яті	Перехід процесів колективного пам'ятання у цифровий простір	Онлайн-меморіали, цифрові архіви війни, віртуальні музеї, соціальні мережі	Історична пам'ять набуває мережевого характеру та функціонує як форма цифрового суспільного буття
Інформаційна війна	Формування конфліктних моделей історичної інтерпретації	Пропаганда, дезінформація, маніпулятивні наративи, інформаційні кампанії	Історія перетворюється на простір боротьби за смисли, ідентичність та контроль над суспільною свідомістю
Медіатизація воєнного досвіду	Посилення емоційного переживання історичних подій у режимі реального часу	Telegram-канали, відеохроніки, фотофіксація війни, стріми, цифрова журналістика	Суспільство переживає історію як безпосередню екзистенційну реальність сучасності
Конструювання стратегічних наративів	Формування нових моделей осмислення минулого та сучасного	Конкурентні інформаційні наративи, символічні образи війни, дискурсивні практики	Історична інтерпретація стає інструментом формування політичної та культурної реальності
Алгоритмізація інформаційного середовища	Вибірковість та персоналізація історичного сприйняття	Рекомендаційні системи, інформаційні бульбашки, цифрові платформи	Цифрові алгоритми впливають на структуру колективного пам'ятання та способи осмислення історії
Візуалізація історичного досвіду	Трансформація способів репрезентації війни та пам'яті	Фото, меми, інфографіка, цифрове мистецтво, візуальні символи війни	Візуальний образ перетворюється на форму фіксації та передачі колективного історичного досвіду
Меморіалізація у цифровому просторі	Формування нових моделей суспільного вшанування та пам'ятання	Онлайн-комемоарації, цифрові книги пам'яті, інтерактивні меморіальні платформи	Пам'ять виходить за межі фізичного простору та набуває транснаціонального й мережевого характеру
Політизація історичної пам'яті	Посилення використання історії як інструменту політичного впливу	Маніпуляція історичними подіями, боротьба за інтерпретацію минулого, політика пам'яті	Колективна пам'ять стає ресурсом легітимації влади та механізмом формування суспільної ідентичності
Символізація воєнної реальності	Формування нових символів національного спротиву та героїзму	Меморіальні практики, цифрові символи, культурні коди війни	Символічний простір виступає формою репрезентації історичного буття та суспільного самоусвідомлення

Джерело: Авторське узагальнення на основі сучасних зарубіжних та українських досліджень проблем інформаційної війни, цифрової пам'яті, медіатизації історії та трансформації історичної свідомості в умовах сучасних воєнних конфліктів [2, 6, 13, 14, 17, 18].

Подальша трансформація історичної свідомості в умовах сучасної війни безпосередньо пов'язана зі зміною ролі інформаційного простору у процесах осмислення та репрезентації історичної реальності. У сучасному суспільстві інформаційно-комунікаційне середовище перестає виконувати виключно функцію передачі повідомлень і дедалі більше перетворюється на самостійний простір конструювання історичних смислів, формування колективних уявлень про минуле та інтерпретації актуальних подій. Саме через цифрові медіа, соціальні мережі, інформаційні платформи та символічні наративи відбувається формування нових моделей суспільного пам'ятання, консолідації колективного досвіду та переосмислення історичного часу.

Отже, трансформація інформаційного простору в умовах сучасної війни свідчить про суттєву зміну механізмів формування історичної свідомості та суспільного осмислення історичної реальності. Якщо в межах традиційного суспільства історична пам'ять формувалася переважно через культурні традиції, освітні інститути та офіційні історичні наративи, то в умовах цифровізації інформаційного середовища провідну роль дедалі більше відіграють мережеві комунікації, цифрові медіа та інформаційні платформи. Унаслідок цього історичний досвід набуває ознак постійно актуалізованого інформаційного процесу, що безперервно відтворюється у цифровому просторі.

Водночас інформаційне середовище не лише відображає історичні події, а й безпосередньо впливає на способи їх інтерпретації, символізації та суспільного переживання. Інформаційна війна, медіатизація воєнного досвіду та цифрові наративи формують нові моделі колективного пам'ятання, у межах яких історична реальність дедалі більше конструюється через механізми інформаційного впливу та цифрової репрезентації. За таких умов історія набуває характеру інформаційно опосередкованої реальності, де інтерпретація подій і колективного досвіду стає важливим елементом сучасного історичного буття.

У цьому контексті онтологія історії в умовах війни набуває нового змісту, оскільки історія перестає сприйматися виключно як послідовність подій минулого та дедалі більше постає як динамічний інформаційно-комунікаційний простір колективного переживання, осмислення та конструювання суспільної реальності. Трансформація історичної свідомості українського суспільства відбувається не лише через переоцінку історичного минулого або актуалізацію національної пам'яті, а й через постійне перебування людини у цифровому середовищі, де історичні події набувають миттєвої публічності, емоційної насиченості та глобальної інформаційної поширеності.

Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується переходом до нової моделі історичного існування, у межах якої інформатизація стає одним із визначальних чинників формування історичної свідомості. Цифрові медіа, соціальні мережі, онлайн-меморіалізація, інформаційні платформи та мережеві комунікації створюють новий тип історичної реальності, у якому межі між історичним фактом, його інтерпретацією та медійною репрезентацією стають дедалі менш визначеними. Унаслідок цього суспільне буття українського суспільства трансформується у складну багаторівневу систему колективного осмислення історичної реальності, що поєднує екзистенційний досвід війни, цифрові механізми пам'ятання та інформаційні способи конструювання суспільних смислів.

Узагальнення сучасних філософських підходів до осмислення історичної пам'яті, інформаційного простору та трансформації історичної свідомості в умовах війни дає підстави запропонувати авторську *модель інформаційно-онтологічної трансформації історичної свідомості суспільства*. Зазначена модель ґрунтується на положенні про те, що в умовах сучасної війни історична свідомість формується не лише через безпосередній історичний досвід або традиційні механізми колективного пам'ятання, а й через постійну взаємодію людини з цифровим інформаційним середовищем, у межах якого відбувається інтерпретація, символізація та медійна репрезентація історичної реальності.

У межах запропонованої моделі трансформація історичної свідомості українського суспільства розглядається як багаторівневий процес взаємодії воєнно-екзистенційного досвіду, історичної пам'яті, цифрових комунікацій та інформаційних механізмів конструювання суспільних смислів. Війна виступає первинним екзистенційним чинником, що актуалізує процеси переосмислення історичного минулого, формування нових моделей колективної ідентичності та посилення суспільної потреби в історичному самоусвідомленні. Одночасно цифровий інформаційний простір забезпечує безперервну циркуляцію історичних наративів, символів, візуальних образів і меморіальних практик, що суттєво прискорює процеси трансформації суспільної свідомості.

Ключовими структурними елементами запропонованої моделі виступають:

- 1) воєнно-екзистенційний досвід як чинник безпосереднього переживання історії;
- 2) історична пам'ять як механізм збереження та переосмислення колективного досвіду;
- 3) інформаційний простір як середовище конструювання історичних інтерпретацій;
- 4) цифрові медіа як інструмент поширення та медійної репрезентації історичного досвіду;
- 5) колективна ідентичність як результат інтеграції історичної пам'яті, суспільних цінностей та історичного самоусвідомлення.

У межах авторської моделі історична свідомість постає не як статична система знань про минуле, а як динамічний інформаційно-онтологічний простір суспільного буття, у якому минуле, сучасне та майбутнє перебувають у постійній взаємодії через механізми цифрової комунікації, колективного переживання та інформаційної інтерпретації. Такий підхід дає змогу розглядати сучасну війну не лише як політичний чи військовий конфлікт, а як складний процес трансформації історичного буття суспільства, що суттєво змінює способи формування історичної пам'яті, суспільної свідомості та національної ідентичності.

Таким чином, сучасна війна трансформує не лише соціально-політичні чи культурні механізми функціонування суспільства, а й самі способи переживання та осмислення історичної реальності. Інформатизація суспільства, цифровізація історичної пам'яті та медіатизація воєнного досвіду формують новий тип історичної свідомості, у межах якої історія постає як динамічний простір колективного переживання, інформаційної взаємодії та конструювання суспільних смислів. За таких умов онтологія історії набуває виразного інформаційно-комунікаційного характеру, а історичне буття дедалі більше визначається не лише реальними подіями, а й способами їх цифрової репрезентації та суспільної інтерпретації.

6. Conclusions

Отже, проведений аналіз дає підстави стверджувати, що в умовах сучасної війни онтологія історії набуває принципово нового змісту, оскільки історія перестає сприйматися виключно як сукупність подій минулого та трансформується у динамічний простір колективного переживання, суспільного осмислення й інформаційного конструювання історичної реальності. Війна виступає не лише соціально-політичним чи військовим явищем, а потужним екзистенційним чинником переосмислення історичного буття суспільства, що суттєво впливає на механізми формування історичної пам'яті, національної ідентичності та колективної свідомості.

Установлено, що трансформація історичної свідомості українського суспільства відбувається під впливом взаємодії воєнно-екзистенційного досвіду, історичної пам'яті, символічного простору та сучасного інформаційно-комунікаційного середовища. Унаслідок цього історична свідомість дедалі більше функціонує як багаторівнева система колективного осмислення історичної реальності, у межах якої минуле, сучасне та майбутнє перебувають у постійній взаємодії через механізми суспільного переживання, цифрової репрезентації та інформаційної інтерпретації історичних подій.

Доведено, що сучасний інформаційний простір суттєво змінює способи формування історичної пам'яті та суспільного історичного самоусвідомлення. Цифровізація пам'яті, медіатизація воєнного досвіду, інформаційна війна, алгоритмізація інформаційних потоків та поширення стратегічних наративів формують нові моделі історичної інтерпретації, у межах яких історична реальність дедалі більше репрезентується через механізми цифрової комунікації та інформаційного впливу. За таких умов історія набуває ознак інформаційно опосередкованої реальності, а боротьба за історичну інтерпретацію стає важливим елементом сучасного суспільного буття.

Таким чином, сучасна війна трансформує не лише політичні, соціальні чи культурні механізми функціонування суспільства, а й самі способи переживання, інтерпретації та осмислення історичної реальності. За умов розвитку інформаційного суспільства онтологія історії набуває виразного інформаційно-комунікаційного характеру, а історична свідомість перетворюється на динамічний простір колективного пам'ятання, цифрової взаємодії та формування суспільних смислів.

Особливого значення в умовах сучасної війни набуває трансформація України з об'єкта зовнішніх історичних інтерпретацій на активного суб'єкта формування власного історичного смислу та національного історичного наративу. Війна змінює не лише механізми суспільного пам'ятання чи способи інтерпретації минулого, а й сам характер історичного існування українського суспільства, яке дедалі більше усвідомлює себе безпосереднім творцем сучасної історії. Унаслідок цього історична свідомість українського суспільства набуває виразного екзистенційного, ціннісного та світоглядного характеру, а історичне буття постає простором активного конструювання національної ідентичності, колективної пам'яті та бачення історичного майбутнього держави.

References

1. Barash, J. A. (2016). Collective memory and historical time. *Práticas da História*, (2), 11–37. https://www.researchgate.net/publication/309385283_Collective_Memory_and_the_Historical_Past
2. Brcic, M. (2025). *The memory wars: AI memory, network effects, and the geopolitics of cognitive sovereignty*. arXiv. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2508.05867>

3. Dobrolyubska, Y., & Paradiuk, O. (2021). Historical consciousness and its transformations in modern society: Changes in the value orientations in modern philosophy of history. *Laplace em Revista*, 7(3A), 528–537. <https://doi.org/10.24115/S2446-6220202173A1450p.528-537>
4. Druchek, O. V. (2025). Istorychna pam'iat: Osoblyvosti zmistu ta funktsionuvannya u suchasnomu ukrainskomu suspilstvi [Historical memory: Features of content and functioning in modern Ukrainian society]. *Aktualni Problemy Polityky*, (75), 131–139. <https://doi.org/10.32782/app.v75.2025.18> (in Ukrainian)
5. Frolov, S., Vozniuk, O., & Kaiun, V. (2026). Transformatsiia natsionalnoi istorychnoi pam'iaty v umovakh hibrydnoi viiny [Transformation of national historical memory in conditions of hybrid warfare]. *Visnyk humanitarnykh nauk*, (17). <https://doi.org/10.5281/zenodo.18900413> (in Ukrainian)
6. Karchevska, O. V., & Novakova, O. V. (2025). Tsyfrovi media v prostori politychnoi komunikatsii hibrydnoi viiny: Vid identychnosti ta pam'iaty do humorystychnoho dyskursu [Digital media in the space of political communication of hybrid warfare: From identity and memory to humorous discourse]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnogo universytetu. Serii: Istorii. Politolohiia*, (43), 96–105. <https://doi.org/10.34079/2518-1521-2025-15-43-96-105> (in Ukrainian)
7. Kuzminets, N., Stadnyk, O., & Bukina, T. (2023). Vplyv istorychnoi pam'iaty ukraintsev na podii sohodennia [The influence of historical memory of Ukrainians on current events]. *Problemy Humanitarnykh Nauk: Serii Istorii*, 14(56), 185–196. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.14/56.20> (in Ukrainian)
8. Little, D. (2007). *Philosophy of history*. In E. N. Zalta (Ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Stanford University. <https://plato.stanford.edu/entries/history/>
9. Mahaletskyi, A. (2022). Pam'iatyevy studii ta istorychna pam'iat pro viiny i voenni konflikty XX st.: Istoriohrafia pytannia [Memory studies and historical memory about wars and military conflicts of the twentieth century: Historiography of the issue]. *Intermarum: Istorii, Polityka, Kultura*, (10), 136–158. <https://doi.org/10.35433/history.112035> (in Ukrainian)
10. Makhortykh, M., Kulichkina, A., & Maikovska, K. (2025). *Evolution of wartime discourse on Telegram: A comparative study of Ukrainian and Russian policymakers' communication before and after Russia's full-scale invasion of Ukraine*. arXiv. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2510.11746>
11. Makhortykh, M., Vziatyshcheva, V., & Sydorova, M. (2026). *High-risk memories? Comparative audit of the representation of Second World War atrocities in Ukraine by generative AI applications*. arXiv. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2604.13765>
12. Nahorna, L. (2012). *Istorychna pam'iat: Teorii, dyskursy, refleksii* [Historical memory: Theories, discourses, reflections]. IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. <https://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-6497-7/978-966-02-6497-7.pdf> (in Ukrainian)
13. Petryshyn, H. (2025). Informatsiina viina Rosii proty Ukrainy: Evoliutsiia osnovnykh zasobiv, metodiv ta dynamika naratyviv [Russia's information war against Ukraine: Evolution of main means, methods and narrative dynamics]. *Naukovi Pratsi Mizhrehiionalnoi Akademii Upravlinnia Personalom. Politychni Nauky ta Publichne Upravlinnia*, 1(77), 117–128. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-1\(77\)-17](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-1(77)-17) (in Ukrainian)
14. Popova, V., & Polek, T. (2025). *Memorials and memory management: Civic participation and the urban politics of memorialization in post-2022 Irpin*. Kyiv School of Economics. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/08/Memorials-and-Memory-Management-Popova-Vitalina.pdf>
15. Ricoeur, P. (2004). *Memory, history, forgetting* (K. Blamey & D. Pellauer, Trans.). University of Chicago Press. <https://www.researchgate.net/publication/49244508>
16. Semenenko, A., Kulyk, V., & Tsykhuliak, I. (2025). Filosofski aspekty kolektyvnoi pam'iaty: Istorychna travma ta pereosmyslennia mynuloho [Philosophical aspects of collective memory: Historical trauma and reinterpretation of the past]. *Hrani*, 28(2), 80–87. <https://www.researchgate.net/publication/393088576> (in Ukrainian)
17. Sierp, A. (2025). The politics of memory: Between history, identity and conflict. *Government and Opposition*, (60), 1464–1483. <https://doi.org/10.1017/gov.2025.10011>
18. Silveira, P., Pessôa, C., & Petrella, S. (2026). Media narratives and the construction of meaning in times of war: Evidence from the MeInWar Project. *Youth*, (6). <https://doi.org/10.3390/youth6020039>
19. Vitov, A., & Tymofieieva, H. (2025). Collective memory in Ukraine as a factor in identity formation in the context of postmodernity. *SKHID (East)*, (7), 43–48. <https://doi.org/10.21847/2411-3093.2025.726>
20. Zashkilniak, L. (2006–2007). Istorychna pam'iat ta istoriohrafia yak doslidnytske pole dlia intelektualnoi istorii [Historical memory and historiography as a research field for intellectual history]. *Ukraina: Kulturna Spadshchyna, Natsionalna Svidomist, Derzhavnist*, (15), 855–862. <https://www.inst-ukr.lviv.ua/files/23/810Zashkilniak.pdf> (in Ukrainian)